

ELS ESPAIS NATURALS DE LES COMARQUES GIRONINES

1. Propòsit del programa.
2. Indrets proposats.
3. El disseny tipus dels dossiers.
4. Dossier I. Presentació de la zona i del paisatge.
5. Dossier II. Preparació de la sortida al camp.
6. Dossier III. Guions per al treball de camp.
7. Dossier IV. Elaboració final.
8. Condicions organitzatives.
9. Qüestions materials.
10. Una qüestió pendent.
11. Difusió.

1. Propòsit del programa

El propòsit essencial és el de posar a l'abast dels escolars l'exploració d'alguns dels indrets d'interès natural més representatius de les comarques gironines mitjançant dossiers que serveixen per a:

- . preparar, de la classe estant, una sortida,
- . realitzar una sortida en la que, segons el cas i les possibilitats de cada indret, puguin realitzar-se observacions pertinents o petites recerques,
- . elaborar, de tornada a l'escola, l'informació reunida per tal d'arribar a conceptualitzar les característiques, l'evolució i la problemàtica de la zona estudiada.

2. Indrets proposats

Inicialment, varem fer una llista de 15 indrets.

D'aquests, els SSTT de Medi Natural -que han decidit de pagar el treball de confecció d'una part dels guions-, va fer-ne una tria de 10 de prioritari. Els relacionem amb el nom de la persona a qui s'ha encomanat el treball o, en parèntesi, el nom de la persona a qui es pensa encomanar:

Els Aiguamolls del Baix Empordà	Ramon Fortià
El Montgrí i Les Medes	Ramon Fortià
Els Aiguamolls del Baix Empordà	Joaquim Franch Jordi Sargatal Empar Vaqué Anna Zahonero
El Cap de Creus	(Jaume Vicens)
La Serra de l'Albera	(Genar Fèlix)
Les Gavarres	Cèlia Savall
Els Estany de Sils	Lluís Motgé
L'Estany de Banyoles	(Josep M. Massip)
Els Volcans d'Olot	Josep M. Mallarach
St. Aniol i l'Alta Garrotxa	Josep M. Mallarach

A part d'aquesta llista, creiem que hi ha altres indrets que mereixen d'ésser considerats: el Montseny, la serra de Finestres, la vall de Ribes, la vall de Núria o una altra vall d'alta muntanya que sigui accessible en un dia.

A més a més, considerem que fóra bo de tractar separatament -i no en una única proposta de treball- el massís del Montgrí i les Illes Medes.

La llista total, doncs, arribaria a quinze o setze indrets.

3. El disseny tipus dels dossiers.

Els dossiers són plantejats amb la finalitat de propiciar que els nois puguin dur a terme un projecte d'estudi complet d'una zona o d'un indret precís.

Per entendre'ns, una zona fóra Les Gavarres i un indret fóra els aiguamolls del Baix Empordà.

Quan diem que pretensem de fer possible un projecte d'estudi, volem significar que allò que volem és que els nois segueixin un procés de recerca d'informació significativa, de detecció de les hipòtesis essencials per a la interpretació del medi a estudiar, de registre de dades sobre el terreny i de síntesi posterior de tal manera que puguin apropar-se significativament a la història, a la situació actual i a la problemàtica de cada una de les zones o indrets.

Això es concreta en dos tipus d'opcions metodològiques: les unes relatives a la metodologia de treball, les altres relatives a l'ordenació de les fitxes i materials que se'ls proposen.

Pel que fa a la metodologia del treball; hi ha tres opcions:

- En primer lloc, el treball que es proposa als nois és sempre un treball en equip que ha de fer-se en grups de vuit aproximadament.
- En segon lloc, el treball es planteja de forma que els nois puguin:
 - aventurar alguna/es hipòtesi/s interpretativa/es,
 - observar sobre el terreny o sobre documentació per tal de verificar o descartar les hipòtesis,
 - sistematitzar fins on sigui possible el seu discurs.

Aquestes opcions, a més a més d'ésser raonables i de connectar amb el discurs pedagògic contemporani, permeten de fer una contribució al progrés de l'escola. En efecte, en la mesura que l'escola reb propostes en línia amb el que pot fer-la progressar avui, és més fàcil que realitzi passos efectius.

Pel que fa a l'ordenació de les fitxes i materials que configuren el conjunt de cada proposta de treball, s'agrupen en quatre dossiers ben diferenciats que persegueixen finalitats diferents i que han d'ésser emprats en moments i indrets diversos.

Els quatre tipus de dossiers són els següents:

- I Presentació general de la zona i del paisatge. En forma de muntatge audiovisual (50-70 diapositives amb text comentant-les).
- II Preparació de la sortida al camp.
Centrada en l'estudi de la formació i l'evolució del paisatge.
- III Guions per al treball de camp.
Guions i pautes d'observació per a sistematitzar el registre de la configuració del sòl, del poblament vegetal i animal i per aproximar-se a un esbós de les xarxes tròfiques.
- IV Elaboració final.
Materials que propiciïn una síntesi de l'observat.
Possibilitat de fornir algunes propostes de treball interdisciplinar.

Al llarg dels apartats següents presentarem, un per un, el contingut tipus dels diversos dossiers.

4. Dossier I. Presentació de la zona i del paisatge.

Com ja ha estat dit, consisteix en un recull de diapositives amb els comentaris pertinents.

Se n'ha de fer una edició restringida per a ésser dispostada als diversos Centres de Recursos del Departament d'Ensenyament o a equipaments similars.

El contingut bàsic és informatiu i presta atenció a fer possible una presentació senzilla i una familiarització amb els trets generals del paisatge i amb els elements més singulars dels ecosistemes.

Tracta aquestes temàtiques:

- . l'emplaçament en el país
- . la formació del relleu
- . la història de la ocupació humana
- . els biòtops més fàcilment identificables
- . la problemàtica actual i els interrogants que presenta.

El muntatge és construït amb una pretensió de "zoom", és a dir, procurant un anar i venir entre els elements generals del paisatge i els elements singulars dels ecosistemes.

5. Dossier II. Preparació de la sortida al camp.

Consisteix en un recull d'informació general, tant literària com cartogràfica i historiogràfica.

Proposa quatre projectes de treball a ésser realitzats per quatre grups d'alumnes de la classe que han d'alaborar la informació que se'ls proporciona i exposar les seves hipòtesis i/o conclusions en una conferència

-completada amb murals- que han d'exposar davant de la resta dels companys de la classe.

L'encadenament de les quatre conferències -un per cada grup de treball- permet d'obtenir una visió general de la zona a estudiar en la que s'hi identifica activament -volem dir amb la participació activa dels nois en la determinació de l'essencial- el següent:

- . la formació del relleu de la zona a estudiar,
- . l'aspecte originari del paisatge abans o en els moments inicials del procés d'humanització,
- . la història i les constants del procés d'humanització de la zona,
- . alguns elements per al reconeixement del que podrà observar-se durant la sortida al camp.

6. Dossier III. Guions per al treball de camp.

Consisteix en quatre reculls de fitxes d'observació, cada un d'ells preparat per a estudiar un ecosistema particular, un dels biòtops més representatius de la zona.

Són precisament quatre propostes diferents de treball per tal de mantenir la possibilitat que la recerca sigui efectuada per grups reduïts de nois, a l'entorn de vuit membres a cada grup.

Cada un dels quatre reculls té les fitxes codificades emprant un sistema decimal que permeti d'identificar-ne el contingut genèric.

Els continguts tractats a cada recull són els següents (hi fem constar el nº de codi):

1. El mapa de l'indret a estudiar acompanyat de les explicacions necessàries per accedir-hi i amb indicació de les precaucions a prendre.
2. L'observació del subsòl i del sòl.
3. L'observació del mantell vegetal i de la flora característica del biòtop, establint les relacions observables entre vegetació i sòl.
4. L'observació de les poblacions animals característiques del biòtop, establint les relacions observables amb la vegetació present.
5. Una pauta de registre que permeti de procedir a la síntesi de tot allò observat.

7. Dossier IV. Elaboració final.

A diferència dels altres tres dossiers, d'aquest no en tenim cap que pugui servir de referència.

Ha de servir a dos propòsits essencials:

- 1er. Realitzar la síntesi final de tot el treball precedent, tant l'efectuat a la classe durant la preparació com les observacions dutes a terme durant la sortida.

Algunes perspectives que poden orientar aquesta realització són:

- . la construcció de les xarxes tròfiques dels sistemes observats
- . la construcció d'un perfil del conjunt del territori estudiat emplaçant-hi la vegetació i la fauna
- . la construcció d'un mapa general en el que s'hi identifiquin les característiques del relleu i del sòl i les poblacions vegetals i animals

- 2on. Obrir algunes vies de treball interdisciplinari.

Cal dir que, en el moment present, tots els organismes que s'ocupen de l'educació relativa a l'ambient presenten la perspectiva interdisciplinària com la única vàlida.

Algunes perspectives que poden orientar la concreció d'aquest propòsit són:

- . el plantejament de problemes de gestió ambiental o del territori que requereixin reflexions d'ordre geogràfic, biològic, urbanístic, matemàtic ...
- . el plantejament de problemes més senzills que impliquin l'aplicació de la matemàtica a l'anàlisi més precisa d'algunes de les qüestions,
- . la presentació d'una selecció de textos relatius a la zona, el que ha de permetre el treball lingüístic,
- . la proposició de jocs de simulació, tipus jocs de rol, que permetin avaluar diferents vies de gestió de la zona estudiada.

8. Condicions organitzatives.

El present model és una proposta que pretén d'abordar de forma metodològicament constant l'estudi de diversos indrets.

Això implica que les diverses persones que preparen el material relatiu a cada indret han de subjectar-se al paradigma genèric proposat en els apartats 4rt, 5è, 6è i 7è d'aquest document. I implica igualment que han de posar-se en la perspectiva general esbossada en els apartats 1er. i 3er.

Implica encara que ha d'haver-hi una persona que ha d'assegurar que es produeixi aquesta coordinació general. En tant que redactor d'aquesta pro-

posta, vull fer aquesta feina de coordinació.

D'altra banda, sembla convenient assegurar una unitat d'estil de la il·lustració. En aquest sentit, com a col·laborador en la construcció del treball que serveix de prototipus -el relatiu als aiguamolls del Baix Empordà- com a bon il·lustrador i, encara, pel fet que és bibliòleg, en Ramón Fortià ha d'ésser la persona que assegurí aquesta unitat formal.

9. Qüestions materials

Hi ha un acord verbal amb el servei de publicacions de la Diputació de Girona en el sentit que té interès en procedir a l'edició dels materials que sorgeixin d'aquest projecte.

Hi ha també un acord verbal amb els STT de Medi Natural en el sentit de subvencionar amb 75.000 pessetes la confecció de cada un dels jocs de dossiers relacionats a l'apartat 2 d'aquest document.

El destí d'aquestes 75.000 pessetes es repartirà, genèricament, de la forma següent:

- . 50.000 pessetes per a l'expert de la zona que elabori el material bàsic per a la construcció del dossier.
- . 25.000 pessetes per a despeses materials: cartografia, fotografia, desplaçaments i il·lustració.

Algunes de les persones que confeccionen el dossier ho fan en el context del que és la seva feina habitual i remunerada. Aquestes persones són, en alguns casos, disposades a renunciar a la retribució de 50.000 pessetes el que permet de destinar una quantitat major a la retribució de la il·lustració.

10. Una qüestió pendent.

No s'ha parlat del problema del Copyright ni amb els eventuale autors, ni amb el servei de publicacions de la Diputació, ni amb els STT de Medi Natural. És necessari arribar a un acord en aquest sentit.

11. Difusió

Aquests dossiers contenen dues menes de materials, el que fa aconsellable pensar dues menes de difusió.

Les col·leccions de diapositives han d'anar únicament als Centres de Recursos Pedagògics i a les Aules de la Natura: els mestres poden adreçar-se'nhi per al préstec.

D'aquesta manera n'hi hauria prou amb un nombre raonable de còpies. Fóra bé que cada centre de recursos disposés de dues col·leccions.

Pel que fa a la resta dels dossiers -la preparació de la sortida, els guions de treball de camp i l'elaboració posterior-, pot haver-n'hi prou amb un exemplar per escola ja que és una pràctica habitual entre els mestres la de policopiar aquelles fitxes que han d'ésser emprades a les classes.

En tot cas, i pel fet que el que es proposa són treballs en grup, no és en absolut necessari disposar d'un exemplar per a cada noi. Això limita molt el volum de les tirades.

Un format que podria anar prou bé per a l'edició d'aquesta materialia és el que comença a emprar-se en materials d'aquest tipus i que combina el relligat d'una part del text amb l'existència de fitxes no relligades, essent les cobertes del llibre una mescla de llibre i portafols. Un exemple del que vull dir són les publicades per Les Editions d'Organisation en la seva col·lecció EO/Formation permanente.

Joaquim Franch
Maig de 1.986

Amb el prec de no citar
ni reproduir.